

حقوقدانان از پیامدهای مجازات حبس برای زنان و طرح پیشنهادی مجازات جایگزین می گویند

حذف زندان از مجازات زنان

آی‌دا پیغامی - شهروند حقوقی | چندی پیش طرحی تحت‌عنوان مجازات جایگزین حبس برای زنان زندانی از طرف دولت مطرح و توسط قوه قضائیه پذیرفته شد. این طرح که اولویت خود را به جرایم مرتبط با موادمخدر اختصاص داده است، در صورت اجرایش می‌تواند مساعدت بسیار مهمی برای زنان زندانی باشد. طبق آخرین آمار منتشر شده حدود ۴ درصد زندانیان کل کشور را زنان تشکیل می‌دهند که شاید مجازات حبس با توجه به شرایط موجود در زندان‌ها تنها آنها را تنبیه نکند، بلکه دوری از خانواده و پیامدهای سنگین زندان برای زنان امکان بازگشت آنها به جامعه را فراهم نکند.

این درحالی است که طبق گزارش تسنیم در تیرماه امسال، حدود ۴۰۰ تا ۴۳۰ کودک زیر هفت سال در زندان‌های زنان به همراه مادران‌شان به دلیل نداشتن سرپرست دیگری زندانی هستند. هرچند در زندان‌ها امکان نگهداری از کودکان فراهم شده است، اما باید گفت مجازات حبس برای زنانی که مادر یا سرپرست خانوار هستند، آثار مخربی برای خود و خانواده‌شان به همراه خواهد داشت. به غیر از این موارد خاص به دلیل نگاه جامعه بر زنان سابقه‌دار، با پایان یافتن دوران محکومیت و آزاد شدن از زندان، اغلب این زنان از خانواده و جامعه طرد می‌شوند که این طرد شدن در برخی موارد می‌تواند به زندگی افراد پایان دهد. با این وجود می‌توان گفت مجازات جایگزین برای این‌گونه مجرمان شاید بتواند بهترین راه برای متنبه کردن آنها بدون این‌که خدشهای به زندگی‌شان وارد کند، باشد.

ضرورت جایگزین‌های حبس برای زنان
ندا خسروی پور، کارشناس ارشد حقوق خصوصی در گفت‌وگو با «شهروند» با اشاره به این‌که زنان جامعه فعلی ایران، بخش قابل توجهی از جمعیت کیفری زندان‌ها را به خود اختصاص داده‌اند، گفت: نرخ بزهکاری زنان در حوزه جرایم موادمخدر و برخی جرایم دیگر بسیار بالا و نگران کننده است. آنها که در بیشتر موارد، قربانی نگاه مردسالارانه و سواستفاده نزدیکان خود هستند، در شرایطی روانه محابس می‌شوند که کارنامه استعمال فراینده این مجازات رایج طی سالیان اخیر، نتایج مثبت و امیدوارکننده‌ای را نشان نمی‌دهد، شاید باورش چندان سخت نباشد اگر ادعا شود ورود یک زن به محیط ناسالم و ناروشن زندان، حکم مرگ مدنی او را به همراه دارد.

وی در ادامه افزود: چنانچه مردان محبوس پس از گذران دوران حبس خود، کورسوی امیدی برای بازگشت به دامن خانواده‌های پریشان حال خود داشته باشند، اما این آرزو و چشمداشت در مورد زندانیان زن، بسیار کم‌رنگ و ناامیدکننده خواهد بود.

زیرا دیگر نه بافت فرهنگی و مذهبی جامعه، ظرفیت پذیرش و توان آنها را دارد و نه اطرافیان و اقارب، حاضر به تحمل چنین فری در محافل خویشاوندی هستند. اگر ادعا شود برچسب مجرمانه به مردان بزهکار، زمینه پندانی و انحراف طولانی مدت آنها را فراهم خواهد کرد، شکی نیست که اثرات مخرب و زبابار چنین انگه بر پیشانی مجرمان زن، به طرد ابدي و مرگ اجتماعی آنها خواهد انجامید.

زنان بخشی از واقعیت بزهکاری جامعه هستند

وی در ادامه با تأکید بر این‌که نمی‌توان حجم بزهکاری زنان را نادیده گرفت، خاطر نشان کرد: ما چه باور کنیم و چه باور نکنیم، زنان بخشی از واقعیت بزهکاری جامعه فعلی ما را در برمی‌گیرند. این امر نشان می‌دهد سیاست‌های اقتصادی، فرهنگی،

رفاهی و آموزشی دولتمردان در حوزه پیشگیری اجتماعی و زدایش ریشه‌های فقر، نابرابری و برطرف‌سازی تبعیض‌های جنسیتی و اعتلای سطح معیشت خانواده‌ها، کماکان ناکام و نافرجام مانده است. در این شرایط ناسالم، شکست برنامه‌های جامعه‌مدار و رفاه‌محور که هدف اصلی آن تأمین امنیت اجتماعی و شغلی شهروندان است، امری قطعی و تردیدناپذیر است. در نتیجه زنان نیز دوشادوش مردان، قدم در ورطه بزهکاری می‌نهند و بسته به شرایط روحی، جسمی و محیط اجتماعی که در آن پرورش یافته‌اند، سیاق مجرمیت و طریقی تبه‌کاری را در پیش می‌گیرند.

خسروی پور با تأکید بر این‌که سیاست‌گذاری‌ها تا به حال قادر به کنترل بزهکاری زنان نبوده‌اند، افزود: با این وجود، واکنش رسمی و قضایی در قبال جرایم زنان اجتناب‌ناپذیر است. اما سوال کلیدی و اساسی این است که آیا بهرآسانی زنان مستحق مجازات هستند؟ بر فرض استحقاق، چه تضمینی بر کارایی و اثربخشی اعمال مجازات‌هایی مانند زندان نسبت به آنها وجود دارد؟! آیا زندان نسخه شفابخش

و درمان‌کننده‌ای برای تمامی دردها و کاستی‌های شخصیتی یک بانوی بزهکار خواهد بود؟! چه ضمانتی برای جلوگیری از تکرار جرم آنها به مجرد ترخیص از زندان وجود دارد؟! این کارشناس حقوق در ادامه گفت: سخن گزافی

نخواهد بود اگر ادعا شود مجازات زندان نتوانسته رسالت اصلاحی و پیشگیرانه خود را به نحو مطلوبی نمایان کند. از این رو، تفکر جدیدی طی سالیان اخیر در نظام‌های عدالت کیفری شکل گرفته است. این تفکر همان سیاست کاربرد حداقلی مجازات حبس است که از آن به‌عنوان سیاست حبس‌زدایی و راستی‌آزمایی کیفری یاد می‌شود.

مجازات جایگزین و بزهکاری زنان
وی با بیان این‌که برچمدار این نگرش تازه، شکل جدیدی از واکنش‌های موسوم به «جایگزین‌های مجازات‌های زندان» یا «مجازات‌های اجتماعی» است، گفت:

اصولاً جایگزین‌های حبس، واکنش‌هایی اجتماعی، تربیتی و اصلاحی هستند که صیغه کیفری و تنبیهی کمی دارند و به منظور اجتناب از آثار مخرب و زیانبار زندان، توسط مراجع قضایی اعمال می‌شوند. در رویکرد جدید قانون‌گذاری ایران، مجازات‌های جایگزین نقش و جایگاه ویژه‌ای یافته‌اند.

خسروی پور در ادامه به بیان سیاست کلی نظام عدالت کیفری پرداخت و گفت:

اعمال این مجازات‌ها در برخی جرایم عمدی و غیرعمدی، و صفتی الزامی و اختیاری یافته و سیاست کلی نظام عدالت کیفری آن است که تا حد امکان از تعیین مجازات‌های حبس کوتاه‌مدت در جرایم کوچک و کم‌اهمیت اجتناب

شود. حال که چنین ظرفیت قانونی در اختیار محاکم قضایی قرار گرفته، انتظار آن است از ظرفیت‌های موجود به‌ویژه در حوزه بزهکاری زنان نهایت استفاده مطلوب صورت پذیرد. به‌منظر می‌رسد شرایط خاص بزهکاری این قشر در جامعه، ایجاب می‌کند که دادگاه‌ها و راستی‌آزمایی اصل فردی کردن مجازات‌ها و انطباق حداکثری واکنش‌ها با شخصیت مجرمان، از استعمال جایگزین‌ها دریغ نکنند.

فراموش نکنیم که زنان بزهکار امروز، قربانیان و بزه‌دیدگان دیروزند. آنها شایسته حمایت و اصلاح هستند و زندان این فرصت را برای همیشه از آنها خواهد گرفت.

حبس کمکی به اصلاح مجرمان نمی‌کند
علیرضا آذری‌باجانی
ما با مجازات زن مجرم به نوعی فرزندش را هم مجازات می‌کنیم. در نتیجه با وجود تمام مشکلاتی که با زندانی شدن زنان به وجود می‌آید اگر بتوان مجازات جایگزین برای آنها در نظر گرفت، بسیار خوب است

آذری‌باجانی با اشاره به این‌که بسیاری از زنان مجرم سرپرستی فرزندان‌شان را به عهده دارند و حبس آنها تأثیر مستقیمی روی فرزندان‌شان خواهد داشت، گفت: ما با مجازات زن مجرم به نوعی فرزندش را هم مجازات می‌کنیم. در نتیجه با وجود تمام مشکلاتی که

سلول زندان‌های ما در حدی نیست که تکاپوی مجموعه محکومان مان را داشته باشد و حتی اداره همین میزان زندان هم هزینه هنگفتی را برای قوه قضائیه و نظام حکومتی رقم زده است. وی در ادامه افزود: یکی از فلسفه‌های اعمال مجازات در واقع تنبیه مجرم و اصلاح او است. جو حاکم بر زندان‌های بسیاری از کشورهای دنیا از جمله کشور ما جوی نیست که منجر به اصلاح مجرم یا محکوم شود و این موضوع هم به دلیل نوع آدم‌ها و آموزش‌هایی است که زندانیان به هم می‌دهند. فرهنگی که در زندان حاکم است، حتی منجر به گستاخ‌تر شدن زندانیانی می‌شود که دوران محکومیت‌شان به پایان رسیده است. حال زمانی که محکومان ما زن باشند براساس جنسیت‌شان این مسأله ثانوی در باب وضع خاص زندان‌ها برای آنها ضایع می‌شود.

زمانی که محیط مناسب نباشد، به همان نسبت می‌تواند برای زن‌ها تشدید و نامناسب شود.

بسیاری از زنان مجرم سرپرستی فرزندان‌شان را به عهده دارند و حبس آنها تأثیر مستقیمی روی فرزندان‌شان خواهد داشت، گفت: ما با مجازات زن مجرم به نوعی فرزندش را هم مجازات می‌کنیم. در نتیجه با وجود تمام مشکلاتی که

نگاه مجلسی‌ها به طرح مجازات جایگزین حبس برای زنان

مجازات حبس مستثنی کرد. این نماینده مجلس در ادامه با اشاره به این‌که این طرح در ابتدا باید تفکیکی در جرایم انجام دهد، خاطر نشان کرد: به غیر از موادمخدر در جرایم دیگری مانند سرقت، مسائل اخلاقی و خانوادگی هم باید همین کار را انجام دهد زیرا هر کدام از این جرایم درجات مختلفی دارد. به همین علت، تفکیک در این موارد الزامی است، در غیراین صورت آثار مخرب روانی و مشکلات زیادی در جامعه به‌همراه خواهد داشت.

اولویت با موادمخدر است
ابوالفضل ابوترابی، عضو کمیسیون حقوقی و قضایی

این جرایم مانند جرایم دیگر شاکی خصوصی ندارد و سبک است. اگر ما بتوانیم مشکل موادمخدر را حل کنیم به‌دست‌آورد بسیار بزرگی رسیده‌ایم.

از طرح مجازات جایگزین حبس استقبال مجلس
حسن نوروزی، عضو کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس نیز در گفت‌وگو با «شهروند» با تأکید بر این موضوع که در اسلام برای جرایم اندکی مجازات حبس در نظر گرفته شده، گفت: با توجه به آنچه در روایت‌ها آمده، مجازات حبس و زندان در اسلام برای موارد بسیار کمی تعریف شده است، ولی متأسفانه در حال حاضر ما در هزار و ۵۰۰ عنوان مجرمانه که در کشور برای ما اکثر آنها مجازات حبس در نظر گرفته‌اند، همین دلیل نتیجه‌این می‌شود که زندانیان ما بعد از انقلاب اسلامی تا به امروز افزایش ۲۲ درصدی دارند، درحالی‌که وقتی نظامی، نظام اخلاقی تعریف می‌شود باید عناوین مجرمانه و به تبع آن مجازات حبس و از این قبیل مجازات‌ها کم شود.

وی در ادامه با اشاره به این موضوع که حضور مجرمان در زندان‌ها منجر به حرفه‌ای شدن آنها می‌شود، افزود: امروزه این موضوع از کسی پنهان نیست که حضور افراد در محبس‌ها و زندان‌ها باعث افزایش جرم می‌شود. طبیعتاً علت این موضوع هم

با زندانی شدن زنان به وجود می‌آید اگر بتوان مجازات جایگزین برای آنها در نظر گرفت، بسیار خوب است. البته باید توجه داشته باشیم که مجازات جایگزین نسبت به مجازات سنتی بحثی است که به علم روز حقوق جزا مربوط می‌شود.

لزوم تبدیل مجازات جایگزین حبس به یک قانون

این حقوقدان با تأکید بر این‌که طرح مجازات جایگزین باید به‌صورت یک قانون تصویب شود، ادامه داد: زمانی که طرح‌ها اختیاری باشد ممکن است قضات کمتر به آن سمت روند، ولی اگر طرح به یک قانون تبدیل شود، مصادیق آن قطعاً از لحاظ کمی بیشتر خواهد شد. اما این‌که مجازات جایگزین تا چه اندازه می‌تواند اثربخش باشد به عوامل متعددی از جمله این‌که مجازات جایگزین چه باشد و چگونه اجرا شود، چه ضمانت اجرایی داشته باشد و چگونه کنترل شود، بستگی دارد که می‌تواند به موفقیت و عدم موفقیت آن طرح مربوط شود.

مجازات جایگزین باید برای جرایم متوسط اجرا شود

وی در پاسخ به این سؤال که آیا مجازات جایگزین می‌تواند زمینه را برای تکرار جرم فراهم کند، افزود: در بعضی مواقع به‌طور قطع این اتفاق رخ خواهد داد. زمانی که ما بحث حذف مجازاتی مانند اعدام را هم مطرح می‌کنیم، عمده دلیل مخالفت‌ها با حذف این است که اگر مجازات از بین برود منجر به جریخ شدن مجرمانی می‌شود که در ارتکاب این جرایم قدم برمی‌دارند، ولی اگر به‌طور کلان به این مسائل نگاه کنیم، متوجه می‌شویم که آثار مثبت آن از آثار منفی آن بیشتر است و شاید این طرح در صورت اجرا بتواند به مهم‌ترین اهداف نظام قضایی که اصلاح مجرم است، دست یابد.

این وکیل دادگستری در پاسخ به این سؤال که چه نوع جرایم و مجرمانی باید در این طرح قرار گیرند، گفت: اگر جرایم را به دو بخش سنگین و متوسط تقسیم کنیم، مجازات جایگزین باید برای جرایم متوسط اجرا شود و یقیناً مطابق با این طرح، تفکیکی در نظام تعیین محکومیت از جمله سابقه محکومیت، اصرار به جرم توسط مجرم، سن و سال، شخصیت و مجموعه این عوامل در نظر گرفته شده است. بنابراین مجازات جایگزین باید برای مجرمی که به شکل موردی مرتکب جرم شده‌باشد، نه مجرمی که حرفه‌ای است.

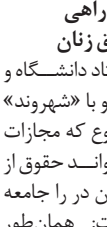
مجازات جایگزین راهی برای احقاق حقوق زنان

بهشیدارفع‌نیا، استاد دانشگاه و حقوقدان نیز در گفت‌وگو با «شهروند» با بیان این موضوع که مجازات جایگزین می‌تواند حقوق از دست رفته زنان در جامعه جبران کند، گفت: همان‌طور که می‌دانیم در کشور ما بسیاری از مقررات، زنان را از داشتن حقوق‌شان محروم کرده است، حال با توجه به این محرومیت شاید با در نظر گرفتن مجازات جایگزین برای زنان بشود بخشی از این محرومیت را جبران کرد و جلوی مشکلاتی را که به دلیل محبوس کردن آنها برای فرزندان و خانواده‌هاشان رخ می‌دهد، گرفت.

وی در ادامه افزود: اما در عین حال نباید این موضوع را فراموش کرد که این طرح نباید برای جرم‌هایی که از منظر جنایی مهم هستند، در نظر گرفته شود و بیشتر باید بر جرم‌های کوچک و سبک‌تر که به نوعی خلاف به حساب می‌آیند، اعمال شود.

ندا خسروی پور
کارشناس حقوقی:
چنانچه مردان محبوس پس از گذران دوران حبس خود، کورسوی امیدی به بازگشت به دامن خانواده‌های پریشان حال خود داشته باشند، اما این آرزو و چشمداشت در مورد زندانیان زن، بسیار کم‌رنگ و ناامیدکننده خواهد بود.

علیرضا آذری‌باجانی
ما با مجازات زن مجرم به نوعی فرزندش را هم مجازات می‌کنیم. در نتیجه با وجود تمام مشکلاتی که با زندانی شدن زنان به وجود می‌آید اگر بتوان مجازات جایگزین برای آنها در نظر گرفت، بسیار خوب است

بهشیدارفع‌نیا
استاد دانشگاه:
در کشور ما بسیاری از حقوق حال محروم کرده است، حال با توجه به این محرومیت شاید با در نظر گرفتن مجازات جایگزین برای زنان بشود بخشی از این محرومیت را جبران کرد

